

AVTORJI IN KNJIGE

Ob pesniški zbirki Mateja Bora Podoknice tišini

Jože
Šifrer

Za svojo sedemdesetletnico je Matej Bor pripravil reprezentativno pesniško zbirko z naslovom *Podoknice tišini*. To je po četrto stoletja, kar mu je leta 1958 izšla zbirka *Sled naših senc*, spet eno od njegovih izvirnih pesniških dejanj (mladinskih pesniških edicij tu ne upoštevamo), ki zbuja pozornost. O tem, kje je vzrok, da ta vojni pesnik »njegovega veličanstva revolucije« in po vojni še dobro desetletje ves živ in navzoč v slovenskem pesniškem snovanju po *Sledi naših senc* kar četrto stoletja ni prišel do nove zbirke, seveda lahko samo ugibamo. Zanimivo pa je, da je že kmalu po začetku tega pesniško sušnega obdobja napisal roman *Daljave*; kot da bi se bil kot pesnik za dalj časa izpel in kot da bi ga bili začeli vznemirjati drugačni problemi našega sveta, preteklega in sedanjega, ki naj bi jih bil mogel bolj adekvatno izražati s široko prozo kot pa z lirsko, iz posameznih notranjih vzgibov porojeno besedo. In tako nam ta pesniška zbirka pravzaprav pomeni presenečenje, to tem bolj, ker je njen avtor še pred ne tako davnim časom izdal roman *Odloženi*, s katerim je pred nas dodelano razgrnil nekatere bistvene moralne probleme našega časa (nasploh in pri nas še posebej) in s katerim je razločno dal vedeti, da je njegova preusmeritev v prozo trdna in morda celo dokončna.

Vendar Borovo slovo od pesništva le ni bilo tako korenito, kot je videti na prvi pogled. V tem dolgem obdobju brez pesniških zbirk je namreč prevajal Shakespeara (v vezani besedi), napisal dve dramski deli v verzih, in sicer *Ples smeti* ter *Šolo noči*, da njegovih številnih epigramov niti ne omenjamo. In v vseh teh delih je mnogo lirskega, tudi v prozi, še posebej v obeh dramah pa je izrazil marsikaj takšnega, kar je poteklo iz njegovega notranjega vznemirjenja, dobilo v dramskem okviru podobo pesniške izpovedi ter tako po svoje pomenilo kontinuiteto njegovega pesniškega delovanja.

Toda dejstvo, da pesniških zbirk ni več pripravljaj, ostaja. Vse kaže, da se je zadnje čase v pesniku moral zgoditi neke vrste preobrat, ki ga je spet začel scela vračati k poeziji. Spet bi o tem lahko samo ugibali (v revialnem tisku je ves ta čas sem pa tja vendarle objavil kakšno pesem, a še daleč ne tako pogosto kot do *Sledi naših senc*); s precejšnjo verjetnostjo pa smemo domnevati, da so njegova notranja

vznemirjanja postajala takšne narave, ki se jim najbolj prilega eruptivna, v krajšo enoto zaokrožena izpoved, in da se je poleg tega na obzorju že kazal čas, ko bo treba dokončno poračunati s svetom in s samim seboj. In tako se je pesnikovo sicer permanentno lirskoizpovedno čutenje zgostilo v takšno razsežno in pestro zbirko, kot smo jo zdaj s temi »podoknicami« dobili.

A če se že oziramo po celotni Borovi pesniški poti, je treba poudariti še tole: V že večkrat omenjeni zbirki *Sled naših senc* najdemo razdelek z naslovom *Od večera do večera*, ki prinaša pesmi z motivi dvoma, razklanosti, brezperspektivnosti, odtujenosti in minljivosti, zadnji cikel pa je znani popotnik, ki hodi skozi atomski vek in registrira brezdušno zabetoniranost našega planeta in slutnjo neizmerne katastrofe, kaj podobnega pa bi mogli zaslediti tudi v obeh verzificiranih dramskih delih iz tega »nepesniškega« obdobja. Vsi ti motivi, namreč intimistični in splošnočloveški, pa imajo pomembno mesto tudi v sedANJI zbirki in tako se vendarle vleče skoraj nepretrgana veriga skozi cela štiri desetletja Borovega bolj ali manj plodnosnega pesniškega razmišljanja.

V začetku razsojanja o tem novem Borovem pesniškem dejanju naj navedemo podatek, da je zbirka sestavljena iz devetih razdelkov in kar iz 234 posameznih pesmi. Že samo to število je velika stvar, še pomembnejše pa se nam to pesniško bogastvo kaže potem, ko prebiramo razdelek za razdelkom in pesem za pesmijo. Rekli smo: pesniško bogastvo. Pod tem razumemo vse tisto izvirno, avtentično, čuteče in v vse strani razmišljajoče, kar zaznamuje avtorjevo osebnost in za kar čuti potrebo, da pove tudi drugim. Bor namreč ni pesnik zaradi besede same, zaradi njene lepote, čeprav mu tudi ta njena funkcionalnost ni tuja, ampak mu je še več vredna njena namembnost, torej javnosti kaj povedati, boriti se za kaj in ta nesrečni svet tudi spreminjati. To je pokazal že ničkolikokrat, od prvega zgodovinskega nastopa z zbirko *Previharimo viharje* prek vseh drugih pesmi in pesniških zbirk (ter epigramov) do dramskih in pripovednih del.

Prvi razdelek v tej zbirki ima naslov *Viže iz daljav*. Pri tem se nehote spet spomnimo na roman *Daljave* izpred dobrih dvajsetih let, ko je Bor, do tedaj samo pesnik in dramatik, presenetil z nenavadno inovatorskim, v najgloblje skrivnosti našega bivanja usmerjenim proznim besedilom. Med ljudmi obstajajo neznane in neizračunljive daljave; to je eno glavnih naših spoznanj ob prebiranju tistega romana. A tudi v tem našem razdelku je oddaljenost od ljudi (in med njimi samimi) osnovna smer pesnikovega čutenja. Že v prvi pesmi z istim naslovom *Viže iz daljav*, s katero naznanja ton celotnega cikla, pravi z njemu lastno igrivostjo:

Krožim čez dalje
dalje v dalje,
dalje v dalje,
moj svet,
in prihajam v tvojo bližino
le včasih
kot

tujec
poscudet.

Ta osnovni ton se v nadaljnjih pesmih razrašča v mnogo variacij, iz njega rase pester mozaik doživljajskih sentenc, podob in metaforičnih kombinacij. Pesnik tako kot v uvodni pesmi venomer beži »iz sebe v življenje in iz življenja vase« (v pesmi *Ne vem, je res*), ostaja sam s seboj in s svojimi spomini, hrepeni iz zatohle brezzračnosti v zračne sinjine in se z mislimi ter tudi s čustvovanjem vrača v svoje nekdanje hoste ter v poznejše, popartizanske čase, ko še ni bil sam sebe sit in se je drugim navkljub boril za pravico, za neko svojo in občelo-veško, ter bil »čeprav na tleh, vseeno na višku« (*Nostalgija*). Ta nostalgija po nekdanjih bolj živih časih zavzema vidno mesto v tem razdelku in izhodišče, s katerega potem pesnik registrira poznejša in sedanja spoznanja ter čustvena stanja. Pozneje se mu je namreč podrl marsikateri grad, počasi se ga je loteval tesnoben občutek izločenosti, iskal je rešitev v daljave, ki so mu postajale »bližje kakor vse bližave« (*Koliko časa je že*); dokler v zadnji pesmi iz tega cikla, v klasičnem sonetu z naslovom *V neznano*, ne spozna, kje je imanentno bistvo hrepenenja po teh daljavah. Namreč:

In če si tuj daljavam, si tuj sebi,
ker se srečujejo med sabo v tebi
in te morda, že vsega trudnega
bližin, vsaj včasih razbližinijo
in, naveličanega večno budnega
pozemstva, vsaj za hip razblinijo.

V drugem razdelku z naslovom *Med nami povedano* najdemo nekaj pesmi, ki spet izpričujejo neke vrste daljavo med nekdanj in danes. Pesniku se zdi, da je marsikaj, kar je počel v svojem življenju, počel tudi zaman, a pri tem mu je najpomembnejše to, da je sploh nekaj počel, ker kaj naj bi bil sicer počel na tem svetu kot to, da je sploh kaj počel. (Tu se namenoma poigravamo z besedo — kot to često dela naš avtor). In da je bil norec, kot pravi v pesmi *Odgovor*, ko se je zaganjal v stvari, ki ga niso prav nič brigale, ter s tem sam sebi prizadejal rane, ki jih še danes liže, stal na straži Resnice in Pravice in končno spoznal, da je bilo tudi to odveč, ker je svet ti dve vrednosti že »zdavnaj pregazil« (*Na straži*). A iz vseh teh njegovih domislic čutimo, da je vse to v prvi vrsti pesnikova ironična poza, ironična pač glede na razmere okrog njega, in da iz te svoje zdajšnje daljave vendarle z nemajhno samozavestjo gleda nazaj na tisto svoje nekdanje početje, kajti danes, čeprav z bolnim nasmehom na ustnicah, še vedno kljub vsemu temu (ali pa prav zaradi vsega tega) hodi vzravan; in čutiti je, da je še vedno pripravljen stražariti na okopih te svoje Resnice in Pravice. In zdi se, da je tudi njegova misel iz zadnje pesmi v tem ciklu z naslovom *Ostanki duše*, ki govori le o nekih dušnih ostankih, ki da ležijo tam kot razbitine nesrečnega letala, ker da je bil njegov let previsok, le bolj hipna razpoloženska domislica (kar je v ustvarjalnem procesu često povod za nastanek pesmi) kot trdna, konstantna ugotovitev. Pesmi iz tega

drugega razdelka se tedaj tesno navezujejo na prejšnje *Viže iz daljav*, samo da se sedaj te daljave predvsem zadržujejo v pesnikovem intimno-razpoloženskem svetu, znotraj njegovega včasih trpkega razmišljanja o sebi, znotraj njegovih samotnih in vase poglabljajočih se trenutkov (*Kadar sem sam*).

Naslednji cikel, *Besedo najti*, je še vedno nadaljevanje prejšnjega; tudi tu pesnik še meri daljave med nekdanj in sedaj, zlasti se ustavlja ob problemih in namenih svojega pesniškega ustvarjanja. Nekoč, ko je bil še mlad, se je namreč vdal »hudiču pesnikovanja«, kot beremo v prvi pesmi z naslovom *Resničil se je čas*. V naslednjih se potem nostalgичno spominja tega svojega nekdanjega početja, ko je z ostro mislijo pre-rezal svoji duši vrat in ko je njegova pesniška beseda brez omahovanja prikazovala ta svet, hkrati pa se zaveda, da bi bil moral povedati še mnogo stvari, toda njegovi poeziji je »zobe izbil hudič« (*Hodim po poljih*), tako da so zdaj njegove besede tako rekoč odstavljene. Pesnik ničesar več noče, duša mu je preplašena, prepogosto seda k njemu žalost, prisluškuje tišini. A vendar bi za ta njegova občutja spet veljalo tisto, kar smo omenili v zvezi s prejšnjim razdelkom, namreč da so v večji meri poza kot dokončna kapitulacija. Med temi pesmimi imamo tudi verze, ki razločno potrjujejo to našo misel. Ko na primer v pesmi *Stopnice v steni* razmišlja o tem, zakaj še vedno piše pesmi in ali mu srce res že omahuje, pravi z drugo kitico tudi tole:

Ne, ne bi rekel, saj je slednji stih
kakor stopnica, ki jo vsekaš v steno,
ko vzpenjaš se. Da je že trudno in leno,
bi ždel pod njo. Ne, ni še čas za oddih.

V tem razdelku pa nastopa tudi že motiv, ki je za Borovo poezijo nasploh značilen in ga je pesnik nekoč ostro zastavil v ciklu *Šel je popotnik skozi atomski vek* iz *Sledi naših senc*. To je motiv brezčasnega, doživljajsko širokega, kozmičnega pogleda na naša dejanja in nehanja. Več tega najdemo v naslednjih razdelkih, a nekaj tudi že v sedanjem *Besedo najti*; že v prvi pesmi z naslovom *Resničil se je čas* sam sebe imenuje »vesoljski vohun«, v pesmi z naslovom *Da, odzival sem se času* že bolj razločno pravi, da je vedno prikazoval svoj čas, da pa je hkrati z mislijo prebival v brezčasu, v predzadnji pesmi iz tega cikla *Moji koraki* pa potem z resnično lepimi verzi razkrije svojo razpote-njenost med točasnostjo in tuzemeljskostjo na eni ter med večnostjo in neskončnostjo na drugi strani:

V sebi jih čutim,
vse te svetove
in, poslušajte njih dih,
postavljam s svojimi stihmi mostove
do njih.

Četrty razdelek ima naslov *Čas, ki je bil naš čas*. Pesnik se tudi tu še ne more otresti vseh svojih daljav, iz katerih vejejo mučne primerjave med nekdanjim njegovim človeškim zagonom in med sedanjim

mного bolj nezagnanim stanjem. V teh pesmih pa ni več sam, ampak zastopa celo svojo generacijo, ki ji je nekoč iz src — tako je takrat zapisal v drugi pesmi iz zbirke *Previharimo viharje* — pognala ne roža, ampak bajonet. Zato se v nekaterih pesmih iz tega cikla izpoveduje v prvi osebi množine. Osnovna ugotovitev je tu seveda spet nostalgična, nekam otožno zazrta v tisti veliki čas, ki je za vedno minil in ki zdaj prihaja pred njegove oči kot za vedno izgubljeni raj. Mnogo zrele, umirjene življenjske modrosti je v teh pesnikovih izpovedih, modrosti ostarelega človeka, ki je v življenju mnogo premislil in ki na vse stvari tega sveta gleda sub specie aeternitatis. Tako mu je tisto nekdanje polno in razburkano življenje sicer še vedno lep spomin, vendar z njegovih večnostnih vidikov prihaja tudi spoznanje, da

Kdor moder je, ravna po svetu korak,
kdor nor, bo pa svet ravnal.

Še bolj kot v teh dveh verzih iz pesmi *Mladost* pa pesnikova misel prehaja v večnostne razsežnosti v pesmi *Rokopis večnosti*, katere druga polovica se glasi:

Morda
pa moraš biti star,
da bi lahko prebral
rokopis večnosti
na listih,
ki jih je čas nastlal
po potih človečnosti.

Tako se Matej Bor v tem razdelku spet venomer giblje med živo mladostjo in med žalosti ter poračunavanja polno starostjo, ko se mu vse tisto nekdanje kaže v posebni, sedanji in drugačni luči, kot se mu je kazalo nekoč, in ko že dosega svoj mir, »ki se iz nemira poraja« (*Tako je življenje šlo*).

V petem razdelku *Ugotovitve* se nekateri motivi iz prejšnjih ciklov ponavljajo, a ne v slabem pomenu te besede (v literaturi), pač pa s tem, da z novimi barvami izražajo pesnikova stanja, izpričujejo njegovo stalno kroženje po njegovih daljavah, po smislu in nesmislu našega bivanja ter po nedoumljivi skrivnostnosti našega življenja in smrti. Posebej se pesnik tu vrti okrog temeljnega vprašanja človekovega obstoja, obstoja kot takšnega, in v to vprašanje potem vključuje pomen konkretnega človekovega poslanstva, iskanja, upanja in neupanja. Nekaj svojih »ugotovitev« združuje v poseben podciklus z enakim naslovom, kot je naslovljen ves ta razdelek; v sedmih krajših pesmih stiska iz sebe aforistično oblikovane utrinke, kot da bi hotel predstaviti samo najpomembnejše. Nobena beseda tu ni odveč in nekateri verzi iz tega podcikla oziroma iz teh pesmic so prave sentence z zgoščeno človeško modrostjo, na primer: Nobena pot ne vodi odtod drugam kot drugam, Človek nikoli ne bo našel sam sebe, Kdor hoče, da bo svet mu vdan, naj zapusti sam sebe itd. S tem seveda nočemo trditi, da je takšna sentenčna zgoščenost značilna samo za ta podciklus v tem razdelku;

povsod v zbirki jo lahko najdemo, a v teh kratkih utrinkih je še posebej vidna.

Pesmi iz krajšega razdelka z naslovom *Bližnji in daljni* so impresije o srečavanjih z nekdam ali še sedaj bližnjimi ljudmi ali ob spominih nanje (ena od njih z naslovom *Žalostinka* je na primer posvečena dr. Alešu Baeblerju). Tudi v vseh teh impresijah je nekaj žalostnega, mrakobnega, preteklega, izvirajočega iz boljših časov, ko so bili ti znanci še na oblasti, a so se sčasoma začeli izgubljati v »veletovariškem obglavljanju« (*Tovariši*). Nasploh se pesniku zdi, da je v naših odnosih marsikaj narobe; posebno kadar nam gre za oblast, pozabljamo na vse drugo in tudi na temeljno človeško dobroto, ki nam je »nevarna« v naših prizadevanjih; toda, ali bi življenje brez dobrote še imelo smisel? (*Dobrota*.) A nad človeštvom visi prekletstvo zla. »Zlo bo hodilo po nas, dokler še samo ne pojde po zlu«, smo lahko prebrali v pesmi *Zlo* iz prejšnjega razdelka, demon uničevanja visi nad nami, razbiramo iz pesnikovih spoznanj v tem šestem ciklu. Odtod ta venomer pojavljajoča se mrakobnost v Borovi poeziji, ta temna spoznanja o nedobri, pogubonosni naravi človeka, ki ga bo za marsikaj sram še »pod rušo« (*Slehernik*) in ki se dostikrat čuti krivega, če je še vedno živ (*Po mestu*). Iz te mrakobnosti, ki ji tudi sama smrt često stoji ob strani, pa nekako izstopajo in bolj vedro izzvenevajo verzi, ki jih pesnik posveča naravnost sam sebi. V pesmi *Avtoportret?* se napol resno napol hudomušno takole označuje:

Po očetu ihtava avtoriteta,
ampak le bolj na videz, sicer pa
kot mati ena sama skrb, ki leta
okoli in ureja, kar se dá . . .

Pesmi iz cikla *Ne jemlji mi neba* so spet zelo konkretne. Izvirajo iz stare pesnikove bolečine, ki je nekoč prišla na dan predvsem v pesnitvi *Šel je popotnik skozi atomski vek*. Gre za propadanje našega starega, naravnega sveta ali, zelo preprosto povedano, za zaščito okolja; vendar je treba vedeti, da se pesmi s to motiviko nikakor ne znižujejo na raven vsakdanjih časopisnih parol, ampak odsvitajo vsesplošno bojazen pred posledicami tako hitro napredujoče civilizacije. In zdi se za pesmi iz tega razdelka, kot da bi bil avtor na hitro stopil iz samega sebe, iz svojih jesenskih razpoloženj (čeprav še vedno govori le v prvi osebi in samo v svojem imenu) ter se nenadoma zazrl v našo vsesplošno denaturalizacijo. Tudi izraz je tu skorajda bolj preprost, metafore preproste in slog neposreden, kot da bi bila pesnikova svarila namerno namenjena vsem ljudem tega našega planeta. Svojo notranjo eksistenco tesno povezuje s problemom, ki ga v tem razdelku razkriva, saj bi odsotnost neba, ki mu ga je zdaj še mogoče gledati, izpridila njegovo lastno osebnost in mu ne bi bilo več mogoče živeti na tej zemlji, »ki je znosna samo, če je nebo nad njo« (*Ne jemlji mi neba*). Prav pretresljive so nekatere od teh pesmi s pesnikovimi direktnimi in preprostimi tožbami nad propadanjem vseh naravnih stvari; za primer si vzemimo samo nekaj verzov iz pesmi z naslovom *Ne delajte tega*:

Ne delajte tega,
ne sekajte dreves sredi polj,
če ne bo sredi polj
sama žalost doma;

ali pa se ta pretresljivost prelije v ironijo nad vsem, kar je, zlasti nad našim sprenevedanjem o problemu, tako na primer v pesmi *Chanson*:

Vse je lepo,
tako lepo kot še nikoli,
ker tođ naokoli
češnje več ne cveto;

ali pa se razširja v slutnjo o splošnočloveškem propadu (ki jo Bor v pesmi *Solza* izrazi z izvorno podobo), ko si čas ne bo več mogel v umažani vodi gledati svojega obraza; ali pa se navsezadnje njegova misel (na primer v pesmi *Hvalabogu*) skeptično umiri v spoznanju, da bo sam že daleč od tod, ko se bo še zadnji log spremenil v smetišče. To Borovo upesnjevanje propadajočega okolja v tem razdelku pa vendarle ni namenjeno samo problemu kot takšnemu, ampak se mu v nekaterih pesmih pretaka v splošno umazanijo našega sveta ter vseh področij naše tuzemeljske eksistence, skratka, v vso grdobijo, »ki jo človek pušča tu na tem svetu« (*O, meti, meti, sneg*).

Predzadnji razdelek ima naslov *Sodni dan*. Tu zbrane pesmi ubesedujejo staro Borovo bojazen, slutnjo, skrb, bolečino ali kakor koli že hočemo imenovati to njegovo prizadetost ob nevarnosti svetovne apokalipse. Z neposredno ogorčenostjo ugotavlja, kakšen je ta naš planet in v kakšno katastrofalno smer je naravnani. Pri tem uporablja tudi stare krščanske simbole: v pesmi *Preklinjamo svet* na primer pravi, da tega ničvrednega sveta ni ustvaril niti Bog niti hudič, ampak »tristo hudičev vkup«, in ko bo prišel ta sodni dan — tako beremo v pesmi *Plesali smo* — bo Antikrist na zadnji, še nepopisan list naše življenjske pratike zabeležil ta dan kot »svoj najsvetlejši praznik«. Tudi se pesnik kot že nekajkrat prej giblje v širokem krogu brezčasa, večnosti in kozmosa, njegova misel poletava od obupa prek upanja do obsojanja, tu in tam se spusti v stvarno upodabljanje apokalipse, ko bodo padala mesta kot London, Peking in Atene, s čimer pač meri na svetovno razsežnost te katastrofe, vrača se k Montaignu, ki da je več vedel o nas kot mi, ni pa spoznal našega usodnega sedanjega paradoksa, namreč da nas ne bo uničil potres praznoverja, ampak potres znanosti. Takole pravi o tem starem modrecu:

Vedel je več o nas, kot vemo mi,
le tega vedel ni, modrost učeč,
da človek svet lahko v pekel izpremeni,
ne, ker premalo ve, pač pa, ker ve preveč.

Človek je tedaj tisti, ki svetu pripravlja pogubo, njegova nepremišljenost, njegovo čaščenje tehnike in betona in navsezadnje tudi tisto zlo, ki je v njem; zakaj če je ta svet ustvaril hudič oziroma tristo hudičev,

potem tudi človek ne more biti dober, bolj human, in tudi konec tega »ničvrednega sveta« drugačen, kot se nam obeta. Nekaj srhljivega je v teh Borovih apokaliptičnih podobah o »sodnem dnevu«, vsekakor pa so pesmi iz tega razdelka izraz avtorjevega temnega, s tesnobnimi slutnjami obremenjenega razpoloženja.

Zadnji razdelek z značilnim naslovom *Tam, kamor gremo* je napolnjen s samimi predsmrtnicami. Seveda so tudi te pesmi resnične, nena-rejene, prav tako doživljene za okni tišine kot vse druge v tej zbirki. A Bor ne doživlja smrti, ki se mu bliža, kot katastrofo, ampak jo razumsko dojemlje kot neko končno stanje človeškega življenja, ko vse izgine, ko se vse potopi v nič, kot »noč, ki vanjo zdaj drsimo« (*Kar je še ostalo*). Vsebina tega razdelka je tedaj meditacija o življenju in smrti in Bor ne samo da se zdaj zazira v skrivnostne prepade tega poslednjega človeškega fenomena, ampak hkrati tudi dela obračun s samim seboj in s svetom, na katerem mu je bilo dano živeti. Predvsem pa se trpko zaveda, kako so bili ti dnevi kratki, kako je vse samo en hip; tako na primer piše v pesmi *En dan*:

Življenje, komaj se začneš,
si že končano,
in pamet, preden kaj sprevidi,
je že slepa.

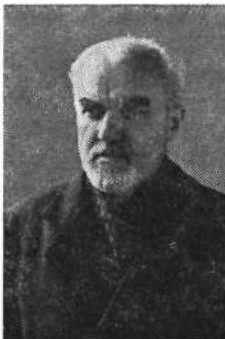
A vse te pesmi vendarle niso izraz neke odmrlosti, nič izrazito obupujočega ni v njih, splošni ton pravzaprav ni temnejši kot v pesmih iz drugih razdelkov, metaforika pa nemara še bolj dognana kot marsikje drugod. Na koncu se pesniku celo zazdi, da vendarle še ni prišel čas, ko naj bi stopil skozi ta dantejevska vrata in pogledal, kaj je za njimi; in zadnjo pesem iz tega razdelka in zadnjo iz te zbirke z naslovom *Dih na dih* potem končuje z občutkom nekakšnega oddiha, kot da ni še čisto vse končano in kot bi bila prisotnost smrti le huda mora, ki v nočni tišini leže na človeka:

Ne, ni še čas. Mudi se mi na sejo
življenja, ki še teče — dih na dih.

Ko smo tako preleteli vse razdelke, se seveda spodobi tudi to, da izrečemo nekaj končnih misli o tej Borovi pesniški zbirki. Vsekakor je treba pribiti, da nekdanji eminentni pesniški glasnik nacionalnega odpora in revolucije danes še vedno zavzema (v celi poplavi dobrih in slabih povojnih pesniških zbirk) veljavno mesto. Nikdar se ni izneveril sam sebi, ne kot človek in ne kot pesnik, vedno je trdno stal na okopih neke slovenske pravice svoje osebne resnice, nikdar ni popuščal aktualističnim estetskimi modam. Lahko da je nihal v izpovedni intenziteti in menjal tematiko, a to je v ustvarjalnem razponu štiridesetih let samo po sebi razumljivo; toda na vsej svoji pesniški poti je izražal natanko tisto, kar ga je osebno vznemirjalo in kar je bilo treba izpovedati. Vse to je značilno tudi za njegovo jubilejno zbirko *Podoknice tišini*. Tudi tu se ne spogleduje z nobenimi estetskimi inovacijami, ampak je takšen, kot je bil; tudi oblikovna podoba mu kot nekoč sega od tradici-

onalne pesniške norme do svobodnih stilnih kombinacij. Beseda mu je v prvi vrsti sredstvo in šele potem namen, kot smo zapisali že na začetku tega razmišljanja. To je razločno izpričeval od svoje prve pesniške zbirke dalje in izpričuje tudi še danes. Tudi v najbolj burnih časih je prenašal na papir svoje intimne čustvene vzgibe in razpoloženja; pri tem mislimo zlasti na zbirko *Previharimo viharje*, ki ne vsebuje samo bojevitih pesmi z mitraljezi in ekrazitom, ampak najdemo v nji dosti več intime, kot smo to navadno pripravljeni priznati. In tako je tudi v tej svoji intimnosti in meditativnosti konstanten, dosleden, vse od prve zbirke od sedanje *Podoknice tišini*. Samo da se sedaj spušča v še daljša prostranstva in v še daljše daljave, kar je pač odsev njegovega zdajšnjega notranjega stanja. Bor je torej prehodil dolgo pesniško pot od »dvornega poeta veličanstva revolucije«, ko mu je bila vsajena močna kal neke ideologije, ki še vedno deluje v njem, do »vesoljskega vohuna« v tej novi pesniški zbirki, ko se mu misel razliva prek vsega: prek našega življenja do same smrti in še čez, s tega našega bednega planeta do neznanih, večnostnih vesoljskih daljav.

Pa še na nekaj je treba pri tej Borovi zbirki opozoriti. Pesnik je tudi danes še glasnik nekega časa, kot je bil to pred štiridesetimi leti, in sicer glasnik naše globoke človeške krize. Zato v mnogih pesmih iz te zbirke najdemo obžalovanje nad dejstvom, da svet ni takšen, kot si ga pesnik v svojih vizijah zamišlja; in tako dostikrat z neko posebno, komaj opredeljivo bolečino, kritično in tu pa tam celo cinično ugotavlja, da so mnoge vrednote, za katere se je nekoč tudi on boril, razrahljane, in sicer do te meje, da je njihov obstoj za vedno ogrožen. Vse to pa dela zbirko aktualno in potrebno. Zbirka tako izpričuje temeljni smisel in namen pesniškega poslanstva ter dokazuje Borovo živo navzočnost v našem času in prostoru.

František
Benhart

Nekaj se je zgodilo . . .

(Ob novi pesniški knjigi Ivana Minattija)

Bralec, ki bi v knjigi *Bralnica in druge nepri-mernosti* poiskal v imenskem kazalu eno edino omembo Ivana Minattija v tem delu in povrhu ugotovil, da je tu govor le o tem, da sem se nekoč skupaj z njim in Benom Zupančičem vozil s čolnom po Zbiljskem jezeru, bi bil najbrž začuden, da v mojem dolgoletnem pisanju o slovenskih literatih ni prišel na vrsto tudi ta pesnik. Sam sem bil začuden ob tej strogi trditvi imenskega kazala.

V resnici sem se večkrat ukvarjal z njim kot prevajalec, posamezno sem v čeških revijah objavil v svojem prevodu 22 njegovih pesmi, na praškem radiu sem ga v zadnjih desetih letih predstavil kar v petih pesniških sporedih in v antologiji treh slovenskih pesnikov, ki sem jo pripravil za založbo Mladá fronta tik pred zadnjim polomom na Češkem in od